

Mi vagyunk a porondon

A vizekhez nincs különösebb közöm, ezt rögtön megmondom. A homokhoz van meg a humuszhoz, akác- és bodzaillatú humuszhoz, fekete síkos anyaghoz. Ami hozzátapad a tenyeremhez, beleszemcsésedik. De ez így nem egészen igaz, hisz a szürke-érdes dunai homokot jól ismerem, ahhoz közöm is van, az illatához. Tán láttam is Bezdánnál, ha ott folyik a Duna. Kirándultunk és halászlét ettünk, és megnéztük azt a hatalmas emlékművet, egy nő, feltartott karral. Nem? Fájdalmában is győztes asszony, hatalmas teste alatt a magyar partizánbrigád katonái.

Vagy te másként emlékszel?

Mindegy is, mindegy. Most nem akarok a részletekkel bibelődni. Mert nincs különösebb közöm a vizekhez, hát nem dolgozhatom ki a részleteket, csak átfuthatok néhány emléken, egyébként tán póznak tűnhetne. És azt nem tűrhetem. Sok mindenben ügyetlen vagyok, felültethetnek, átvághatnak, becsaphatnak, érted, de a pózolás minden formáját, a legrejtettebbet is, felismerem. Egyszer megpróbáltam a Tiszáról írni. Már el is felejtettem, de mostanában valaki felolvasta, és nagyon megdöbbenett, hogy mennyire nem volt közöm semmihez abban a szövegben. Ügyetlenül bolyongtam a mondatokban, leírtam, hogy milyen szürke a téli víz, hogyan korhadnak a csónakok, tekerednek a láncok, törnek a faágak. Éppen olyan télen a folyópart, amilyennek leírtam, és mégis póznak éreztem, ahogy ennyi év után újra hallottam a szöveget, mert nem lehet olyasmiről írni, ami nem a miénk, a sajátunk, nem lehet bármely élményt megírni, akkor se, ha fontos. Csak amihez belső közünk van, arról lehet írni. Persze, ez csak lassan derül ki. Ha egyáltalán. Az is előfordulhat, hogy ez egészen másként van, és mindenről lehet írni, annak, aki tud. Én mindenesetre úgy hiszem, a vizekhez nincs különösebb közöm, a homokhoz és a humuszhoz igen, arról írhatok részleteket, a vizekről nem, csak belekaphatok, itt-ott megérinthetem, csak így nem lehet közöm a mondataimhoz. Különben idegenszerűvé alakulnának, pózzá. Vagy te nem így gondolod?

Egyszer átúsztam a Tiszát. Tizenkét éve, augusztusban. Bánátba úszunk, mert ott dinnyeföldek vannak vagy voltak, nem tudom már, jött egy hajó, uszály, vontató, kiabált a kapitány meg nevetett, nem kellett izgulni, mégis furcsa volt, kiszolgáltatottnak éreztem magam a folyó közepén, kicsit félrehúztam a szám, amennyire lehetett, mert a hajó nagy hullámokat vetett, akkor holnap megyek Szabadkára, erre gondoltam, míg az agyagos bánáti parton a lábujjaimra ragadt homokot néztem. Visszafelé jobb volt úszni, addig mormogtam, míg egyedül maradtam, fel is fekhettem a vízre, bámulhattam az eget, mindenki ismeri az érzést, jó. Erről nincs is mit mondani.

Nem akarom szépíteni a dolgot, közelíteni magam a vizekhez, folyókhoz, tengerhez, a homokot szeretem az erdőben és a szőlőben, a víz mellett hideg van, mindig hidegebb, mint különben.

Régi autónk van, azzal vitték át a szüleim a Duna fölötti hídon a rokonainkat a fiukhoz, 1992-ben. Bizonytalanul érezték magukat, nem részletezném, a hídon, a folyó fölött, nem messze attól a hatalmas emlékműtől. Értettem, miért mennek, nem tehettek mást, ilyen kérést nem lehet visszautasítani, és mégse értettem, mert féltettem őket. Nagyon hosszú és rossz volt az a nap, olyan, akár az a győztes asszony, ott az emlékmű csúcsán: kíméletlen. A dunai homok illatát éreztem este a konyhában, amikor hazaértek, és elloholtam hozzájuk. Vagy csak telefonon beszéltünk? Akkor a saját konyhámban éreztem. Mindegy, mind a két konyhát mi építettük. Erről a második konyháról írt Szathmári, aki majd' megfulladt itt, Szabadkán, víz nélkül. Tán éppen ott fuldoklott az elsötétített konyhában, míg ittuk a mézespálinkát. Karácsony volt, egy évvel azután, hogy a szüleim átautóztak a Duna fölötti hídon. A férjem Szegeden karácsonyozott, a Tisza mellett, a Szathmáriék Pestről jöttek haza, a Duna mellől. Csak azért mesélem, hogy megértsd, miért nincs különösebb közöm a vizekhez. A folyókhoz. Túl éles és kíméletlen, ami köztem és köztük van. Így aztán elzárkózom előlük. Nem csak erről a néhány dologról van szó, véletlen egybeesésekről, arról, hogy az apró piros műanyag vödör, a tocsogó víz mellé a kegyetlen emlékmű állt a fejemben.

Egyszer azonban nagyon megérintett ez a dolog a folyóval. Egyszer, a Tiszával. A Tisza-partiak meséltek, azt nagyon szeretem hallgatni, ahogy a folyójukról mesélnek, talán ez is közrejátszik az egészben, a távolságtartásomban.

A földerítőkkal az erdőben töltöttünk három napot, honvédelemverseny volt és este tábortűz, bab és jelszavak, hogy a másét nem akarjuk, a miénket nem adjuk, amikor ezt hallottam, a homokban ülve a fák alatt, megdöbbenem az emberi hang erejétől, az együtt kiáltott szavaktól, amelyekhez semmi közöm, a homokhoz viszont igen, azt szerettem, a szőlőben, a gyümölcsösben, mikor a kutya rohángált, anyám szendvicset készített, apám megsimogatta az akácfáink törzsét. Ilyesmi dolognak gondolom a távolságot, amit meg kell tartani: ne legyen kiáltozás, míg homokkal teli a kezem, és egyál-

talán: csak azokkal akarok lenni, akiket szeretek, senki mással, beszélni se, társalogni se, inni se és rágyújtani se, de főleg együtt kiáltani nem akarok senkivel. Nincs ehhez tehetségem. Néha érzem, jó lenne. Ha mulatozás van, olyankor. Hangos éneklés, akár a jelszavak, csakhogy közben jó az érzés, mégsem megy.

Mondom, szeretem hallgatni, ahogy a tiszaiak a folyóról mesélnek, egyszer meg is érintett, május elseje lehetett, egyik első alkalom a mulatozásra a tél után. A Tisza partján voltunk, akkoriban sok időt töltöttem ott, az újvidéki egyetemi évek alatt kerültem közel a Tiszához, a partjáról való évfolyamtársak, barátok, ők segítettek. Ültünk a parthoz közel, még nem volt mulatozási idő, a móka és a pálinka egyaránt selymes volt még, és az egymás felé lazán dobott szavak is, a szerelmesek még egymásnak dőlve tépkedték a fűszálakat, érted: délelőtt volt. Akkor kerültem közel a folyóhoz, a Tiszához. Valaki azt mesélte – és most nehogyz gondold, hogy szövegekből nem ismertem már a Tiszát meg a partja melletti városkákat, de nem jobban, mint a tengert. Vagyis úgy, hogy nem volt hozzá közöm. Ami meg kialakult köztünk, látod, az nem érdekes, hanem ilyen, ahogyan most leírom –, szóval valaki arról beszélt, hogy a folyón följebb régen porondok voltak. Hát így lett közünk egymáshoz a Tiszával. Aztán láttam is egy könyvben azokat a porondokat és sok más gyönyörűséget is, rácsodálkoztam és hagytam, mert nem az enyém, legbelül nem az, így nincs is jogom hozzá, nincs annyira, mint a homokhoz és a humuszhoz, és nekem fontos, hogy amiről írok, az teljesen az enyém legyen, ahogyan én is az övé, nincs már idő, és nem is fontos, hogy kiderüljön: így van-e. Ezért most nem részletezek, csak átfutok néhány emléken, mintha azonos volna a jelentősége annak, amikor közöm lett a Tiszához, és amikor csak arra kellett, hogy tudjam: haza akarok menni, a vízpartról az egyhangú sárga hőségbe.

Ahogy ott feküdtem a folyó partján május elsején, tetszett, ahogy a folyópartiak meséltek, különösen a porondokról. Ebben a szóban minden benne, érted. A színek és lélegzetelállító csodavárás, a vadállatok szaga orrodat facsarja, beleragad a vattacukorba. És homok, por, apró kavics. És abból képződött zátony, homok- vagy kavicszátony. Elképzelem, ahogyan begyalogolhatni a porondokig – fotókon láttam, lehet, csak eszembe jutott, s nem képzeltem el semmit –, a homokig, a felszínre került folyófenéig. Megérinteni, tapintani, üldögeálni a folyófenéken, küzdelem nélkül a porondon: nyugalom. Akkor nagyon megszerettem a Tiszát, hogy voltak porondjai. Ha nem építik a gátat, ma is vannak, lehet, rosszul mondom, de nem érdekelnek a részletek, már nincsenek porondok.

Még egyszer nagyon megérintett ez a dolog a folyóval. Egyszer a Dunával is. Akkor is arról volt szó, hogy valami már nincs meg. A vizekhez, a folyókhoz ilyen dolgok kötnek engem. Így aztán nincs különösebb közöm hozzájuk. Sok időt töltöttem a Duna partján, nem a Telep felől megközelíthető részen, inkább a két híd közötti szakaszon. Erről nincs mit mondani, az a

rész esett közel az egyetemhez. Márciusban lent jártam Újvidéken, a könyvkiadóba kellett mennem, azért mondom, hogy tudd: nem magamtól szántam rá magam az útra, egyáltalán nem akartam lemenni. Az utóbbi években megváltoztam. Régebben mindent azonnal eldöntöttem és meg is csináltam, most meg alig jutok el addig, hogy megtegyek valamit, csak mérlegelek, föl-készülök. Ízesebb az élet, hát azért. Korábban érkeztem, lementem a partra, akkor már volt egy csomó fényképem is, ismerősök küldték Újvidékről, meg a kiállítás is láttam a hidakról, amelyek fölött elfolyik a folyó, nem akarok én erről hosszan beszélni, részletekhez nincs is jogom. De nem volt egyszerű az a séta. És nem is azt láttam, amit mégis: a csontokat, a darukat, az úszóhídon zajgó tömeget: rohant a folyó, pedig nyugodt volt. Mégsem, aztán rájöttem, a szemem rohant, végigrohant a péterváradi vár irányából addig a pontig, ahol a 3-as busz felzötytyent a hídra, és azért rohanhatott így végig, mert semmi nem akasztotta meg, nem ékelődött a szemembe a híd, olyan volt a folyó, mint lehet Đerdapnál, nem a vadsága, de a szabadsága, nem önmagához és a természethez viszonyítva, hanem hozzám, az én szememhez, aki megszoktam, hogy nem az égbe vesző folyót látom, hanem a híd vasszerkezetét.

A vizekhez, a folyókhoz nincs különösebb közöm, ezt mondtam. Nem akarom, hogy legyen, mert kínzó és fájdalmas. A homokhoz van és a humuszhoz, ami érinti a kezem. Most minden megváltozott. Eddig is tudtam, hogy folyót érintek, ha homokot morzsolok, de nem közvetlenül, érted. De most már igen. Közvetlenül ér hozzám, égeti meg a bőröm. Itt kezdődik a történet, érinti meg egymást a két folyó, hát abba hagyom.

Lennert Géza fotója